

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА БАЗІ КРИТЕРІЇВ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

В.М. Кислий, доц., Т.В. Бондар аспірант

Сумський державний університет, м. Суми

Результативна реалізація стратегії промислового підприємства має вирішальне значення для забезпечення його конкурентоспроможності та розвитку. Ця науково-практична задача набуває нового змісту в умовах впровадження концепції сталого розвитку суспільства, яка передбачає когерентність існування усіх елементів глобальної господарської системи. Одним із таких елементів є матеріальне виробництво. Саме тому для забезпечення когерентності суспільних відносин постає необхідність розробки та впровадження стратегії розвитку підприємств для забезпечення їх екологічно орієнтованої конкурентоспроможності.

Виходячи із наведених вище положень, метою дослідження є виявлення основних елементів стратегії розвитку підприємства у контексті забезпечення його екологічно орієнтованої конкурентоспроможності. Об'єктом дослідження є системні основи функціонування підприємства у процесі проходження етапів його життєвого циклу. Предметом дослідження є напрями радикальних перетворень підприємства у процесі забезпечення його системної стійкості, конкурентоспроможності та розвитку.

Розглянемо погляди вчених щодо сутності та змісту стратегії розвитку підприємства. Так, В.П. Фещенко [1] обґрунтовує сутність екологічно спрямованої стратегії, яка, на його думку, «розробляється на основі співставлення потенційних шансів і ризиків для підприємства або його окремих заходів щодо зменшення навантаження на навколишнє середовище».

Н.А. Коленкова [2] розглядає конкурентну стратегію як багаторівневу ієрархічну конструкцію, у рамках якої виокремлюються стратегії вищих рівнів ієрархії та стратегії нижчих рівнів ієрархії.

На думку Н. Хрущ [3], стратегія є моделлю розвитку підприємства, яка містить у своєму складі цілі, технологію, ресурси та систему управління. Всі ці компоненти забезпечують дієздатність та адаптацію підприємства.

Т.Є. Циба [4] визначає такі чинники нових підходів у плануванні розвитку підприємства: розгляд підприємства як системи; наявність підприємницького аспекту планування; відображення планування як процесу.

Вчений обґрунтовує необхідність дотримання під час стратегічного планування таких основних напрямків [4]: 1) ситуативний аналіз – оцінюється позиція підприємства у зовнішньому середовищі; 2) маркетинговий синтез – встановлюються цілі; 3) вироблення стратегії – визначаються засоби досягнення встановлених цілей; 4) стратегічний контроль – контроль за результатами діяльності підприємства.

На думку вчених [5], важливою умовою, яка може визначити подальшу стратегію розвитку підприємства, є забезпечення його стратегічного балансу.

Стратегія підприємства повинна бути спрямована на досягнення системно стійких основ розвитку та конкурентоспроможності. Системна стійкість, конкурентоспроможність та розвиток є взаємопов'язаними категоріями. Системна стійкість підприємства є результатом радикальної реструктуризації підприємств на базі загальносистемних зв'язків та адекватного синтезу його системних елементів із даними зв'язками та відносинами.

Системна стійкість є основою конкурентоспроможності підприємства. Внаслідок успішної реалізації системних зв'язків підприємство кумулятивно нарощує результати своєї діяльності. Тому конкурентоспроможність, яка ґрунтується на системній стійкості, ми називаємо системною або екологічно орієнтованою, яка є передумовою довгострокового розвитку підприємства.

Загальновизнано, що конкурентоспроможність є необхідною умовою і наслідком розвитку підприємств. Розвиток постає континуумом станів підприємства, які характеризуються певними ступенями самоорганізації, тобто конкурентоспроможністю підприємства.

Виходячи із наведених вище тверджень, стратегія розвитку підприємства повинна з необхідністю враховувати критерії екологічно орієнтованої конкурентоспроможності.

Виходячи із системних особливостей створення та функціонування підприємств, критеріями їх екологічно орієнтованої конкурентоспроможності є:

- 1) критерій структурної та динамічної раціональності;
- 2) критерій повноти виявлення та використання потенціалу функціонування підприємства;
- 3) критерій збалансованості діяльності;
- 4) критерій достовірності сценаріїв розвитку підприємства;
- 5) критерій повноти виявлення альтернатив розвитку;
- 6) критерій рівноваги підприємства у процесі його розвитку, який виявляється у певному балансі між результатом дії факторів зовнішнього середовища підприємства та елементами його внутрішньої структури;
- 7) критерій кумулятивності розвитку;
- 8) критерій виявлення довгострокового впливу.

Проаналізуємо докладніше категорію розвитку підприємства. Розвиток характеризується тенденцією, вектором та градієнтом. Вектор розвитку характеризує поелементний розподіл потенціалу підприємства у часі за обраними параметрами, а градієнт розвитку визначає напрямок, характер та величину зміни параметрів потенціалу (координат вектора розвитку).

Тенденцію розвитку можна визначити на основі потенціалу у статичному стані системи на основі властивостей проектною структури підприємства та виявлення загальносистемних зв'язків.

На основі встановлених тенденції, вектору та градієнта розвитку підприємства необхідно розробити етапи його життєвого шляху. При цьому достовірно спроектувати життєвий шлях системи неможливо.

Ідентифікація проектної структури підприємства і тенденції його розвитку, реструктуризація підприємства у відповідності до вектору його розвитку є основними напрямками формування стратегії розвитку підприємства для забезпечення його системної стійкості, екологічно орієнтованої конкурентоспроможності та розвитку у довгостроковому періоді.

Виходячи з вищенаведених тверджень, нами обґрунтовано етапи стратегічного планування розвитку підприємства з метою забезпечення його екологічно орієнтованої конкурентоспроможності:

1 Ідентифікація системних елементів підприємства, відтворення його загальносистемних зв'язків.

2 Моніторинг та облік факторів зовнішнього середовища на основі встановлених загальносистемних зв'язків. Моделювання на їх основі можливих тенденцій розвитку підприємства.

3 Побудова системної моделі підприємства. Моделювання альтернативних векторів розвитку підприємства. Проектування етапів життєвого циклу підприємства на основі обраної альтернативи. Визначення градієнту на основі обраного альтернативного вектору розвитку. Визначення та розподіл потенціалу підприємства за етапами життєвого шляху, а також визначення темпу розвитку підприємства.

4 Якісно-кількісна характеристика та оцінка потенціалів розвитку підприємства на кожному з етапів його життєвого циклу.

5 Аналіз альтернативних управлінських рішень із використання потенціалів підприємства на основі визначення сукупного кумулятивного ефекту реалізації рішень у довгостроковій перспективі.

6 Створення адаптаційних механізмів підприємства для перетворення негативних зовнішніх впливів у вільну внутрішню енергію підприємства, яка стане основою його саморозвитку та забезпечить реалізацію позитивних зворотних зв'язків.

Для реалізації концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства у процесі його екологізації, безумовно, необхідним і важливим завданням постає розробка та обґрунтування стратегії реструктуризації підприємства. Розробка стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням екологічного фактору базується на багатостадійному суміщенні одиничних цінностей, доданих вартостей та характеристик екодеструктивної діяльності.

Таким чином, стратегія забезпечення розвитку підприємства у довгостроковому періоді має бути комплексною та розроблена на основі

проведення системного аналізу з використанням критеріїв екологічно орієнтованої конкурентоспроможності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Фещенко В.П. Стратегічне управління природокористуванням на підприємствах в умовах сталого розвитку [Електронний ресурс] / В.П. Фещенко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2008_20/feshenko.pdf

2 Коленкова Н.А. Стратегия конкуренции фирмы как научная категория экономической теории конкуренции / Н.А. Коленкова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №5(83). – С. 21-29

3 Хрущ Н. Концепція розвитку стратегії компанії в сучасному динамічному середовищі / Н. Хрущ // Економіст. – 2008. – №9. – С. 62-65

4 Циба Т.С. Особливості і механізм стратегічного планування / Т.С. Циба // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №2(56). – С. 159-170

5 Артеменко Л.П. Реалізація стратегії розвитку підприємства: синергетичний підхід / Л.П. Артеменко, О.В. Гук, Ж.М. Жигалкевич // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №19. – С. 12-14

Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Тринадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 66-70.